

УДК 336.71
JEL Classification G20

Примак Юліана

аспірантка кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна
E-mail: juliana07priviar@gmail.com

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ УСТАНОВИ ЗА СИСТЕМОЮ РЕЙТИНГОВИХ ОЦІНОК CAMELS ТА ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Анотація

Вступ. В період постійних економічних перетворень, фінансових та політичних кризових явищ, стабільність і прибутковість банківської установи знаходиться під постійним впливом різноманітних негативних факторів. Для своєчасної і правдивої оцінки поточного стану банків актуальним є застосування рейтингової системи CAMELS та її постійне вдосконалення.

Методи. Головними методами, що застосовувалися при написанні статті є метод спостереження, порівняння, аналізу, узагальнення, індукції та системного підходу. Для повноти дослідження були використані законодавчі акти України та фінансові результати ПАТ КБ «Приватбанк» за 2015 рік.

Результати. В процесі дослідження було проаналізовано сутність рейтингової системи CAMELS, її основних складових. Описано головні етапи, на основі яких визначають комплексну рейтингову оцінку. На прикладі фінансових результатів банку охарактеризовані базові коефіцієнти, які використовують в рейтинговій системі. Описано систему рейтингових оцінок CAMELSO (вдосконалена система CAMELS), її особливості в Україні та відмінності від закордонного методу.

Перспективи. За результатами роботи виявлено, що система рейтингових оцінок постійно вдосконалюється та видозмінюється в залежності від особливостей та змін в економічному середовищі країни. Яскравим прикладом цього є введення в дію системи CAMELSO. Постійне відстеження особливостей фінансового стану банківських установ і вдосконалення роботи рейтингових систем є необхідним для прибуткової і безперервної роботи банківської системи.

Ключові слова. CAMELS, адекватність капіталу, якість активів, менеджмент, рентабельність, ліквідність, операційний ризик.

Вступ. В сучасних умовах економічної нестабільності та соціальних випробувань, банківська система країни потребує постійного нагляду та контролю. Одним з основоположних методів оцінки поточного стану фінансових установ є метод рейтингових оцінок. Найбільш відомою системою визначення ризиків банківської діяльності є рейтингова система CAMELS. Головна мета цієї рейтингової системи – оцінка і вияв банків з незадовільним фінансовим станом, рівнем керівництва, обслуговуванням клієнтів та іншими негативними факторами, що в майбутньому можуть привести фінансову установу до банкрутства. Саме за допомогою рейтингової системи Національний Банк України здатний вчасно прийняти відповідні рішення щодо посилення контролю і банківського нагляду. Наявність такої системи дає можливість оцінити загальний стан банківської системи та виявити основні напрямки щодо її вдосконалення.

Вчасний вияв проблемних аспектів банківської установи на фоні кризових явищ в Україні стає особливо актуальним, оскільки банківська система це основа економічного розвитку будь-якої країни. Отримання своєчасної, повної та правдивої інформації про банк є ключовим фактором, який впливає на вірність прийнятих рішень. У зв'язку з цим необхідним є створення надійної системи рейтингових оцінок та її постійне вдосконалення.

Як відомо з досвіду інших країн системи рейтингових оцінок є загальноприйнятною і

популярною практикою, яка здатна впливати на подальший вибір користувачами комерційного банку. Головними критеріями на які звертають увагу клієнти є прибутковість та надійність банківських установ. Саме на ці основні показники і зорієнтовані рейтинги. Результати подібних оцінок в подальшому використовують в своїй діяльності не тільки юридичні та фізичні особи, але й НБУ, органи статистики та інші організації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливу увагу питанню рейтингових оцінок фінансових і кредитних установ в своїх дослідженнях приділяють такі науковці, як Бєлий А. П., Богатов О. І., Васюренко О.В. [6], Волохата К.О. [6], Вовчак О. Д. [7], Герасимович А.М. [8], Лисенко Ю. Г., Мадих А. А., Дуканіч Л. В., Кармінський А. М., Тапієро Ч. С., Тимченко А. С., Якимова І.А. [10] та ін.

Так Васюренко О.В. та Волохата К.О. в своїй праці відзначають, що рейтингова система дає контролюючому органу можливість зрозуміти та оцінити важливі фактори та чинники фінансової й операційної діяльності та дотримання нормативних вимог для того, щоб визначити рейтинг кожного з комерційних банків. Головною метою рейтингових оцінок є відображення в однаковій та зрозумілій формі фінансового стану комерційних банків [6, с. 375].

В міжнародній практиці існують два найпоширеніших типу оцінки діяльності комерційних банків: оцінка кількісних та якісних показників діяльності. Кількісні показники показують масштаби розвитку діяльності окремих банків, а також ступінь розвитку всієї банківської системи. А якісні показники відповідають за оцінку надійності банківської установи [6, с. 418-419]. Саме ці базові показники покладені в основу системи рейтингування.

Герасимович А.М. наголошує, що проблема забезпечення фінансової стійкості, надійності та стабільності банківських установ виникла ще наприкінці ХХ ст. через глобальні банківські кризи. Саме для задоволення потреби у необхідній суб'єктам економічної діяльності інформації і слугують публічні рейтинги, що присвоюються банкам рейтинговими агенціями [8, с. 581].

Якимова І.А. виокремлює американську модель системи рейтингових оцінок CAMELS, оскільки саме в США почали вперше застосовувати цей метод. Більшість показників, на базі яких будуються оцінки американської рейтингової системи, визначаються «заочно», на основі документів, що надходять в агентства банківського нагляду. У разі необхідності, для з'ясування деталей, що цікавлять, передбачені перевірки на місцях [10, с. 2].

Мета. Суть дослідження полягає в з'ясуванні теоретичних особливостей рейтингової системи CAMELS, етапів її вдосконалення та практичних аспектів проведення аналізу.

Методологія дослідження. Головними науковими методами, які використовувалися в процесі написання статті є метод спостереження, порівняння, аналізу, узагальнення, графічний метод, індукції та системного підходу. Дослідження проводилося на основі законодавчо-нормативних актів України та результатів фінансової діяльності ПАТ КБ «Приватбанк» за 2015 рік.

Результати. У 1979 році був реалізований проект в банківських установах США, а потім на глобальному рівні, відповідно до рекомендації Федеральної Резервної Системи США. Ця система отримала міжнародну популярність з аббревіатурою CAMEL, що відображають п'ять областей оцінки: капіталу, якості активів, управління, доходу і ліквідності. У 1995 році Федеральна Резервна Система замінив CAMEL, додавши "S", який виступає за фінансову (S) стійкість (або чутливість до ринкових змін). Це включає в себе оцінку впливу ринкового ризику і додає ще 1 показник до рейтингу для управління ринковими ризиками.

Рейтингова система CAMELS дає можливість НБУ оцінювати загальний стан та стабільність банківської системи. Назва методу це аббревіатура, яка походить від його складових:

- «C» (Capital adequacy) — адекватність капіталу;
- «A» (Asset quality) — якість активів
- «M» (Management) — менеджмент;
- «E» (Earnings) — надходження або рентабельність;
- «L» (Liquidity) — ліквідність;
- «S» (Sensitivity to Risk) - чутливість до ринкових.

За системою CAMELS банки оцінюють за п'ятибальною шкалою (відповідно до Положення НБУ про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS від 08.05.2002 № 171) [1]:

- «1» - демонструє сильну управлінську політику банку, його надійність та ефективність діяльності. Цю позицію називають «сильною».
- «2» - відображає задовільну ситуацію в банку та достатній рівень управління ризиками.
- «3» - це банки з суттєвими недоліками і посередньою позицією. Якщо недоліки не будуть виправлені, вони можуть призвести до незворотних наслідків.
- «4» і «5» - групи «гранична» і «незадовільна» відповідно. Ці банки потребують ретельного нагляду та відповідних санаційних процедур.

Щоб краще зрозуміти послідовність та суть розрахунків за методикою CAMELS, необхідно детально розглянути їх етапи. Для цього проведемо відповідні розрахунки та аналітичну роботу на прикладі даних ПАТ «Приватбанк». Під час процесу визначення місця банку в рейтинзі за методикою CAMELS, необхідно керуватися Інструкцією про порядок регулювання діяльності банків в Україні, яка була затверджена Постановою Правління НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 № 368 [2].

1. Адекватність капіталу. При оцінці рівня достатності капіталу, експерти використовують сукупність коефіцієнтів. Аналізуючи показників, можна виділити три рівні капіталу: основний, додатковий та субординований.

Достатність (адекватність) капіталу – спроможність банку захистити кредиторів або вкладників від непередбачуваних збитків, яких може зазнати банк в процесі своєї діяльності залежно від розміру різноманітних збитків.

В таблиці 1 описані основні фінансові показники для оцінки адекватності капіталу ПАТ КБ «Приватбанк» (згідно з даними фінансової звітності за 2013-15 рр.) [11, 12].

Таблиця 1

Методика розрахунку фінансових показників достатності капіталу ПАТ «Приватбанк» за даними фінансового звіту 2013-2015 років.

№ з/п	Назва показника	Формула розрахунку	Нормативне значення	Значення ПАТ «Приватбанк» за 2013 р.	Значення ПАТ «Приватбанк» за 2014 р.	Значення ПАТ «Приватбанк» за 2015 р.
1	Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н ₁)	Встановлюється відповідно до вимог законодавства.	120 млн. грн. - до 17.06.16 р.	21 888 млн. грн.	22 022 млн. грн.	25 552 млн. грн.
2	Норматив адекватності регулятивного капіталу (Н ₂)	$H_2 = \frac{PK}{Az} * 100$ PK – регулятивний капітал, Az – активи зважені за ступенем ризику.	не менше 10%	$H_2 = \frac{21\ 888}{171\ 781} * 100 = 12,74$	$H_2 = \frac{22\ 022}{197\ 013} * 100 = 11,18$	$H_2 = \frac{25\ 552}{236\ 087} * 100 = 10,82$
3	Норматив адекватності основного капіталу (Н ₃)	$H_3 = \frac{OK}{ZA} * 100$ OK – основний капітал, ZA – загальні активи.	не менше ніж 7%	$H_3 = \frac{21\ 667}{176\ 842} * 100 = 12,25$	$H_3 = \frac{23\ 114}{212\ 813} * 100 = 10,87$	$H_3 = \frac{25\ 565}{258\ 611} * 100 = 9,89$
4	Співвідношення капіталу і пасивів банку (К ₁)	$K_1 = \frac{\text{Сукупний капітал банку}}{\text{Пасиви банку}}$	у межах 0,15—0,20	$K_1 = \frac{22\ 539}{176\ 842} = 0,13 = 12,74$	$K_1 = \frac{24\ 497}{212\ 813} = 0,12 = 11,51$	$K_1 = \frac{27\ 510}{258\ 611} = 0,11 = 10,64$
5	Співвідношення чистого капіталу та зобов'язань банку (К ₂)	$K_2 = \frac{\text{Регулятивний капітал банку}}{\text{Зобов'язання банку}}$	Від 10% до 30%	$K_2 = \frac{21\ 888}{154\ 303} = 0,14 = 14,19\%$	$K_2 = \frac{22\ 022}{188\ 316} = 0,12 = 11,69\%$	$K_2 = \frac{25\ 552}{231\ 101} = 0,11 = 11,05\%$
6	Співвідношення регулятивного капіталу та сукупного капіталу (К ₃)	$K_3 = \frac{\text{Регулятивний капітал банку}}{\text{Сукупний капітал}}$	Від 0,5 до 1,0	$K_3 = \frac{21\ 888}{22\ 539} = 0,97$	$K_3 = \frac{22\ 022}{24\ 497} = 0,9$	$K_3 = \frac{25\ 552}{27\ 510} = 0,92$

Продовження табл. 1

7	Співвідношення статутного капіталу та сукупного капіталу банку (K ₄)	$K_4 = \frac{\text{Статутний капітал}}{\text{Сукупний капітал}}$	Від 0,15 до 0,5	$K_4 = \frac{16\ 352}{225\ 39} = 0,73$	$K_4 = \frac{18\ 121}{24497} = 0,74$	$K_4 = \frac{21\ 280}{275\ 10} = 0,77$
---	--	--	-----------------	--	--------------------------------------	--

Перші три показники з таблиці 1 обов'язково використовуються при аналізі достатності капіталу. Інші можуть застосовуватися за бажанням банку. Їх перелік не є сталим і до нього можуть бути внесені інші показники.

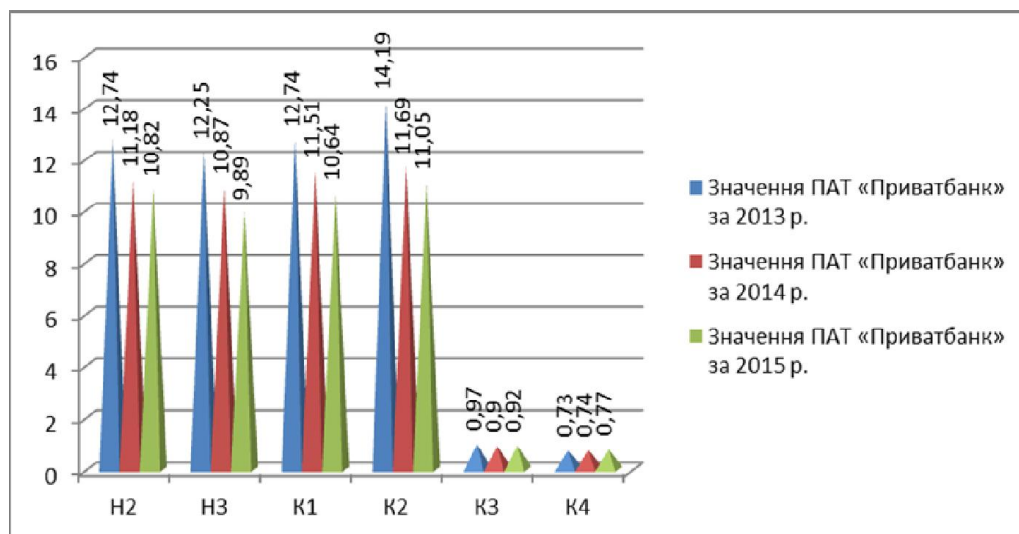

Рис. 1. Графічне відображення розрахованих показників фінансової діяльності ПАТ КБ «Приватбанк» (згідно з даними фінансової звітності за 2013-15 рр.)

Як видно з рисунку 1, найбільші значення майже за всіма показниками (окрім K4) продемонстровано згідно з фінансовими результатами діяльності банку за 2013 р. За наступні періоди спостерігається поступове спадання значень.

Згідно з даними, що розглянуті в таблиці 1, видно, що фінансові показники відповідають головним вимогам достатності капіталу за винятком декількох показників. Як відзначається в Положенні НБУ про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS від 08.05.2002 № 171 [1], таким фінансовим показникам достатності капіталу можна поставити оцінку «2», оскільки вони відображають задовільну ситуацію в банку.

На рисунку 2 представлено порівняння фінансових результатів та адекватність регулятивного капіталу 13 банків та їх зміни за рік.

2. Якість активів. Для визначення реального стану активів банку найчастіше застосовують метод інспекторської перевірки. На місці інспектори здійснюють класифікацію проблемних активів, визначають рейтинг загальної якості активів у відповідності до вимог CAMELS та проводять ретельний аналіз кредитних активів банківської установи.

ФІНАНСОВИЙ РЕЗУЛЬТАТ, млн грн

Банк	01.01.15	01.01.16	Зміни за період	01.04.16	Зміни за період
«Райффайзен Банк Аваль»	-1 367,3	-1 439,2	-71,8	683,1	2 122,3
«ОТП Банк»	-1 999,1	-2 909,8	-910,7	327,3	3 237,1
Приватбанк	749,0	267,7	-481,3	211,3	-56,4
Ощадбанк	-8 564,4	-7 867,5	696,9	112,0	7 979,6
Укрсоцбанк	-2 662,2	-3 253,1	-590,9	96,8	3 350,0
«Сбербанк Росії»	108,0	-6 112,3	-6 220,4	53,1	6 165,4
Укргазбанк	-2 801,1	256,2	3 057,3	28,9	-227,2
ПУМБ	54,2	-1 754,7	-1 808,9	-265,4	1 489,4
«Альфа-банк»	-744,0	-2 947,6	-2 203,6	-536,8	2 410,8
Укрсиббанк	-870,1	22,7	892,8	-910,8	-933,5
Укрексімбанк	-9 805,5	-14 132,4	-4 326,8	-1 357,3	12 775,0
«ВТБ Банк»	642,8	-4 450,9	-5 093,7	-4 593,5	-142,7
Промінвестбанк	-3 453,8	-17 827,6	-14 373,7	нд	нд
У цілому по групі	-30 713,8	-62 148,6	-31 434,8	-6 151,3	38 169,8

АДЕКВАТНІСТЬ РЕГУЛЯТИВНОГО КАПІТАЛУ* (Н2), %

Банк	01.01.15	01.01.16	Зміни за період	01.04.16	Зміни за період
Укрсиббанк	16,0	13,2	-2,9	26,1	13,0
«Райффайзен Банк Аваль»	13,1	18,9	5,9	20,9	1,9
«ВТБ Банк»	10,3	11,6	1,4	20,2	8,6
Укргазбанк	21,3	19,1	-2,1	20,2	1,1
Ощадбанк	31,4	11,5	-19,9	12,8	1,4
Приватбанк	11,2	10,7	-0,5	10,1	-0,6
Укрексімбанк	22,6	2,4	-20,1	9,6	7,2
«ОТП Банк»	10,4	15,7	5,3	7,7	-8,0
«Альфа-банк»	16,6	8,1	-8,5	6,8	-1,3
ПУМБ	14,2	11,3	-2,9	6,8	-4,5
Укрсоцбанк	7,6	25,7	18,1	6,8	-19,0
«Сбербанк Росії»	15,0	6,1	-8,9	4,1	-2,0
Промінвестбанк	21,8	5,4	-16,5	нд	нд
У цілому по групі	6,0	10,8	4,9	11,2	-0,1

*Нормативне значення Н2 — більше 10%.

Рис. 2. Фінансові результати та адекватність регулятивного капіталу банків за період з 01.01.2015 по 01.01.2016 р.*

*Джерело: [13]

При проведенні класифікації активів, всі активи (включаючи позабалансові) множать на відповідний коефіцієнт ризику. Загальна сума активів, які зважені за ступенем ризику, є середньозваженою вартістю класифікованих активів. Якщо в банку наявні певні відрахування для покриття можливих збитків їх обов'язково віднімають від загальної суми активів. Відповідно до діючої постанови НБУ «Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» від 25.01.2012 № 23 [3] (буде скасована 03.01.2017 на підставі Постанови НБУ «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 № 351[4]) визначаються певні категорії якості активів (див. табл. 2).

Таблиця 2

Категорії якості активів банку

Категорії якості активів	Рівень ризику (%)
I (найвища) - немає ризику або ризик є мінімальним;	0
II - помірний ризик;	20
III - значний ризик;	50
IV - високий ризик;	70
V (найнижча) - реалізований ризик.	100

V категорія – це безнадійна заборгованість (див. рис. 3). Банк відносить актив до безнадійної заборгованості, якщо по ньому більше ніж 50 відсотків боргу прострочено понад 90 днів.

ПРОСТРОЧЕНА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ЗА КРЕДИТАМИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ (ГРИВНЕВИЙ ЕКВІВАЛЕНТ), млн дол.

Банк	01.01.15		01.01.16		Зміни за період		без курсової переоцінки
	абс.	%	абс.	%	абс.	п.п.	
Укрсиббанк	674,6	7,8	1 055,0	11,0	380,4	3,2	59,6
Приватбанк	2 469,4	8,2	3 539,0	11,7	1 069,6	3,5	263,9
Промінвестбанк	5,6	4,8	15,5	15,9	9,9	11,1	8,6
«Альфа-банк»	554,2	8,5	1 197,1	19,3	642,9	10,8	454,1
«ВТБ Банк»	406,8	16,0	298,0	20,7	-108,8	4,7	-158,9
«ОТП Банк»	918,2	11,5	2 635,2	27,6	1 717,0	16,0	988,1
«Райффайзен Банк Аваль»	1 941,9	13,1	7 028,9	34,4	5 087,0	21,3	2 811,2
Ощадбанк	1 559,9	36,3	1 919,0	36,9	359,1	0,6	1,2
ПУМБ	477,7	9,7	3 056,7	43,9	2 579,0	34,1	1 892,9
Укрсоцбанк	5 885,8	34,1	10 322,0	46,0	4 436,3	11,9	1 181,1
Укргазбанк	1 644,7	39,9	2 360,9	48,8	716,2	8,9	-21,4
Укрексімбанк	577,5	59,0	894,1	70,6	316,6	11,6	41,5
«Сбербанк Росії»	242,7	21,1	1 473,4	72,5	1 230,7	51,5	858,8
У цілому по групі	17 359,2	16,8	35 795,0	29,7	18 435,8	13,0	8 380,6

Рис. 3. Показники простроченої заборгованості фізичних осіб обраних банків за період з 01.01.2015 по 01.01.2016 р.*

*Джерело: [13]

При аналізі активів розглядаються наступні коефіцієнти:

- співвідношення позик до загального обсягу активів, у відсотках.
- прострочені і реструктуровані позики в загальному обсязі позикової заборгованості (аналізуються види позикової заборгованості, що мають найбільші показники).
- величина резервів до загального обсягу позикової заборгованості.
- співвідношення величини резервів і втрат по позиках.
- коефіцієнт зважених за рівнем ризику активів.
- показник рівня активів з підвищеним ризиком.

В залежності від процедури аналізу можуть бути використані різні набори коефіцієнтів для визначення якості активів. Найбільш широко використовуваним є показник якості активів, який можна розрахувати за формулою:

$$AK = \frac{\text{Середньозважена вартість класифікованих активів}}{\text{Капітал банку}} \cdot 100 \quad (1)$$

При цьому, оцінку якості надають, якщо показник АК дорівнює:

- 1) Сильний - менше 5 % ;
- 2) Задовільний - 5—15 %;
- 3) Посередній - 5—30 %;
- 4) Граничний - 30—50 %;
- 5) Незадовільний - більше 50 %.

Окрім самих активів, оцінюється також достатність сформованих резервів.

3. Менеджмент. Цю складову аналізу також часто називають рівнем управління банку. Для нього не існує коефіцієнтів. Він визначається експертами суб'єктивно, найчастіше за бальною методикою. На його оцінку впливають інші складові методики CAMELS, тому його оцінюють в останню чергу. При оцінці рівня менеджменту, звертають увагу на наступні ключові фактори:

- повне розуміння керівництвом банку ризиків, пов'язаних з діяльністю банку;
- фінансовий стан банку, а саме достатність капіталу, якість активів, надходження, ліквідність та чутливість до ринкового ризику;
- підготовка та запровадження планів, достатність внутрішніх положень, процедур та систем внутрішнього контролю на всіх основних напрямках діяльності банку;
- наявність внутрішнього аудиту, його незалежність, достатність;
- належне виконання вимог чинного законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку;
- наявність практики і тенденцій щодо кредитування інсайдерів на більш сприятливих умовах, оцінка впливу інсайдерів на діяльність банку;
- роль і взаємодія правління (ради директорів) та спостережної (наглядової) ради банку, наявність/відсутність конфлікту інтересів, тощо [6, с. 387].

Особливу увагу при оцінці приділяють системі внутрішнього контролю.

4. Надходження або рентабельність. Для визначення рівня рентабельності кредитної установи та оцінки її надходжень використовують широкий перелік коефіцієнтів. Одним з основних є показник рентабельності банку. Окрім самого рівня надходжень, експерти також звертають увагу на необхідність аналізу якості надходжень. Тобто чи є вони постійними або періодичними.

Ключові фактори, які необхідно враховувати при оцінці доходів кредитної спілки є:

- рівень, тенденції зростання, і стабільність доходів, зокрема, рентабельність середніх активів;
- якість і склад доходів;
- адекватність оціночних резервів і їх вплив на прибуток;
- адекватність систем бюджетування, прогнозування процесів і управління інформаційними системами, в цілому;
- майбутні перспективи заробітку при різних економічних умовах;
- достатність доходів для необхідного формування капіталу та ін.

Для прикладу розрахуємо значення показників рентабельності на базі даних фінансового звіту ПАТ КБ «Приватбанк» за 2015 р (див. табл. 3) [11].

Таблиця 3

Методика розрахунку показників рентабельності кредитних установи на прикладі даних фінансового звіту ПАТ КБ «Приватбанк» за 2015 р.

№ з/п	Назва показника	Формула розрахунку	Значення ПАТ «Приватбанк» за 2013 р.	Значення ПАТ «Приватбанк» за 2014 р.	Значення ПАТ «Приватбанк» за 2015 р.
1	Рентабельність активів банків України (ROA)	$ROA = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Вартість активів}} * 100$	$ROA = \frac{1140}{176242} * 100 = 0,65$	$ROA = \frac{48}{212813} * 100 = 0,02$	$ROA = \frac{239}{259611} * 100 = 0,09$
2	Рентабельність капіталу банків України (ROE)	$ROE = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Вартість власного капіталу}} * 100$	$ROE = \frac{1140}{22589} * 100 = 5,06$	$ROE = \frac{48}{24497} * 100 = 0,2$	$ROE = \frac{239}{27510} * 100 = 0,87$
3	Рентабельність активів	$РН = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середня вартість активів}} * 100$	$РН = \frac{1140}{162095} * 100 = 0,7$	$РН = \frac{48}{19482,3} * 100 = 0,02$	$РН = \frac{239}{235712} * 100 = 0,1$

Як видно з таблиці, показники рентабельності активів та капіталу в Приватбанку доволі низькі. Найбільші показники рентабельності продемонстровано в 2013 р. до настання економічної і соціальної кризи в країні. Для порівняння, показник ROA «Ощадбанк» за період 2015 р. становить

0,26 – це достатньо високе значення в цій групі. Якщо показник ROE набагато перевищує показник ROA, це свідчить про незначний розмір частки власного капіталу в загальному обсязі капіталу.

5. Ліквідність. Ліквідність банку — це його здатність своєчасно та в повному обсязі задовольняти невідкладні потреби у грошових коштах. Аналіз ліквідності проводять для з'ясування рівня спроможності банку покрити свої зобов'язання. Його здійснюють в декілька етапів:

- перевірка дотримання вимог законодавства по нормативним показникам ліквідності;
- проведення експертної оцінки за певними критеріями.

Комплексна оцінка ліквідності також включає вплив таких факторів, як якість активів, достатність капіталу, структура пасивів, фінансовий стан позичальників та ін.

Для визначення ліквідності банку розраховують такі фактори:

- компетентність керівництва і фахівців відповідних підрозділів банку з питань визначення ліквідності банку, ефективності стратегії управління фінансовими потоками і політики забезпечення ліквідності, з питань контролю та моніторингу ліквідної позиції банку;

- оперативність, вчасність та адекватність рішень щодо управління активами і пасивами;
- тенденції, обсяг і джерела ліквідних активів (у тому числі високоліквідних);

- стабільність залучених коштів, відповідність строків і сум повернення залучених та розміщених коштів;

- залежність від дорогих, нестабільних джерел фінансування (міжбанківські кошти тощо) для забезпечення потреб у ліквідності;

- процеси планування тощо [6, с.392].

6. Чутливість до ринкових ризиків. Рейтингова оцінка ризиків необхідна для того, щоб встановити наскільки конкретна фінансова установа чутлива до коливань процентних ставок або валютних курсів, а також негативних наслідків ід торгівельних операцій. Для оцінки чутливості банку до ринкових змін проводять аналіз його діяльності з урахуванням наступних факторів:

- чутливість надходжень банку;

- розуміння керівництвом банку ринкових ризиків;

- характер, складність та обсяги операцій, пов'язаних із ринковим ризиком, на який наражається банк;

- наявність, адекватність положень і процедур, інформаційних систем управління щодо управління ринковим ризиком;

- наявність і ефективність лімітів ринкового ризику;

- виконання вимог нормативно-правових актів Національного банку щодо обмеження ринкового ризику;

- ефективність внутрішнього контролю та ін [6, с.395].

Відповідно до отриманих результатів по всіх пунктах перевірок складаються довідки про перевірку кожного сегмента рейтингової системи. На базі цих довідок складається загальний звіт та ухвалюється комплексна рейтингова оцінка. Результати рейтингу доносяться до перевіреного банку на протязі наступних 10 робочих днів після затвердження.

Однією з нових методик, є затверджена НБУ система CAMELSO (вдосконалена система CAMELS).

CAMELSO – це комплексний підхід, щодо оцінки результатів діяльності банку на основі даних, які надходять до органів нагляду. Назва методу це абревіатура, яка походить від його складових, які повністю дублюють свою попередницю за виключенням «О» (Operational Risk) - операційний ризик.

Запровадження нової, вдосконаленої системи інспектування та оцінки банківських установ було здійснено на підставі Рішення Правління Національного банку України від 01.11.2016 р. № 393-рш «Порядок визначення та затвердження рейтингової оцінки банку за рейтинговою системою CAMELSO» [5]. Але наразі, вона діє разом з більш відомою CAMELS.

Згідно з результатами методики CAMELSO, кожному банку присвоюється певна числова оцінка – комплексна оцінка, яка дається на підставі семи показників з врахуванням їх вагомості. При

цьому заключна оцінка не може сильно відрізнятись і перевищувати найменшу з оцінок (не більше ніж на 1 бал).

Кожний з компонентів описують в рамках чотирибальної шкали, де оцінка «1» є найвищою, а «4» - самою низькою (на відміну від п'ятибальної шкали CAMELS). В закордонних країнах, таких як США, де почали застосовувати CAMELSO (Federal Housing Finance Agency), була залишена п'ятибальна шкала оцінювання рейтингу банку. Загалом, комплексна оцінка банку в Україні має наступні тлумачення:

- «1» - банк є надійним, стабільним і здатним протистояти різним зовнішнім загрозам.
- «2» - є певні недоліки та зауваження в роботі, які в майбутньому можуть негативно позначитися на платоспроможності та ліквідності установи.
- «3» - наявні суттєві недоліки в роботі, платоспроможність під загрозою і банк потребує негайних рішучих дій з боку керівництва та служби банківського нагляду.
- «4» - стан банку незадовільний. Необхідні певні оздоровчі заходи та конкретні дії з боку керівництва та служби банківського нагляду.

Головна відмінність методу CAMELSO від свого попередника полягає у наявності сьомого компоненту, який характеризує операційний ризик банківської установи.

Операційний ризик – ризик понесення прямих або непрямих витрат, з яким стикається банк в процесі своєї операційної діяльності в наслідок помилок, недостатньої кваліфікації персоналу, тощо.

Головними складовими операційного ризику є: ризик персоналу, процесів, технологій, середовища та фізичного втручання. Євтушенко Г.В. виділяє додаткові категорії операційного ризику, такі як ризик репутації, юридичний ризик та операційно-технологічний ризик [9]. Відповідно до стандартів Базельського комітету існують наступні підходи для визначення операційного ризику діяльності:

- підхід базового індикатору (15% від середнього валового доходу за останні три роки).
- стандартні підходи (вся фінансова діяльність поділяється на всім ключових напрямків, для кожного з яких окремо визначають відсоток покриття капіталом шляхом зважування показника валового доходу на рівень ризику).
- передові (відсоток покриття ризиків визначається в залежності від рівня збитків, понесених установою).

В залежності від обраного підходу проводиться вияв і визначення головних причин ризиків та розробка відповідних заходів реагування з боку системи управління операційним ризиком.

Висновки і перспективи. Економічне та фінансове середовища знаходиться в постійній динаміці та русі. Вони невпинно розвиваються і змінюються. Те саме відбувається з ризиками і загрозами діяльності банківської установи. Щоб вчасно і вірно визначити надійність фінансових установ, їх платоспроможність та слабкі сторони розробляють різноманітні методи оцінки банків.

Система рейтингових оцінок CAMELS одна з найбільш розповсюджених і дієвих методів оцінки результатів операційної діяльності банків. Її вдосконалення доопрацювання необхідне для правильного і своєчасного прийняття управлінських рішень. В нашій країні процеси вдосконалення системи рейтингових оцінок спрямовані на світові тенденції. Наслідком подібного вдосконалення є прийняття нової системи рейтингових оцінок CAMELSO (вдосконалена система CAMELS). Вона зорієнтована на розгляд адекватності капіталу, якості активів, менеджменту, надходження або рентабельності, ліквідності, чутливості до ринкових коливань, а також операційного ризику. Подібні нововведення дозволять більш об'єктивно та своєчасно оцінювати фінансовий стан та стабільність банківських установ. Але питання вдосконалення рейтингових оцінок потребує постійної уваги та дослідження.

Список використаних джерел

1. Положення НБУ «Про порядок визначення рейтингових оцінок за рейтинговою системою CAMELS» від 08.05.2002 № 171 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0171500-02>.
2. Постанова НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 № 368. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.
3. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» від 25.01.2012. № 23. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>.
4. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 № 351 URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.
5. Рішення НБУ «Порядок визначення та затвердження рейтингової оцінки банку за рейтинговою системою CAMELSO» від 01.11.2016 р. № 393-рш URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/document/list?filtered=true&typeld=&nbuNum=393-%D1%80%D1%88&nbuWebDateFrom=&nbuWebDateTo=&keywords=&keywordsConcat=0>.
6. Васюренко О. В., Волохата К. О. Економічний аналіз діяльності комерційних банків : навч. посіб. Київ, 2006. 463 с.
7. Вовчак О. Д., Руцишин Н. М. Кредит і банківська справа. Київ, 2008. 564 с.
8. Герасимович А.М., Парасій-Вергуненко І. М. та ін. Аналіз банківської діяльності А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко ; За ред. А. М. Герасимовича. Київ: КНЕУ, 2004. 599 с.
9. Євтушенко Г. В., Бабошко А. І., Бушля Д. І., Операційні ризики в системі банківської діяльності та нові шляхи їх попередження. *Вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. 2015. Випуск 5. С. 396-400.
10. Якимова І. А. Анализ деятельности банка по методике CAMELS (опыт надзорных органов США). Регламентация банковских операций. Документы и комментарии. 2009. № 4. С. 1-7.
11. ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК". Окрема фінансова звітність за Міжнародними стандартами фінансової звітності та звіт незалежного аудитора 31 грудня 2015 року. URL: https://static.privatbank.ua/files/sud/PB_GROUP_REPORT_Ua_Cy_UKR%20final%20signed.pdf.
12. ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" Окрема фінансова звітність за Міжнародними стандартами фінансової звітності та звіт незалежного аудитора 31 грудня 2014 року. URL: [https://static.privatbank.ua/files/data/%D0%A0%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D0%B7%D0%B0%202014%20%D1%80.%20\(%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%8E%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%8E\).pdf](https://static.privatbank.ua/files/data/%D0%A0%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D0%B7%D0%B0%202014%20%D1%80.%20(%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%8E%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%8E).pdf)
13. Сайт газети «Дзеркало тижня». URL: http://gazeta.dt.ua/finances/ne-zarahovani-zviti-_.html.

Prymak Juliana

Ph.D. student, Department of accounting and budgetary credit institutions and economic analysis
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Kyiv, Ukraine

E-mail: juliana07priviar@gmail.com

PERFORMANCE ANALYSIS OF BANKING INSTITUTION THROUGH THE RATINGS SYSTEM CAMELS AND ITS IMPROVEMENT

Abstract

Introduction. The stability and profitability of the banking institution is under permanent the influence of various negative factors in the period of wake of economic transition, financial and political crisis. Application of rating system CAMELS and its continuous improvement is important for timely and accurate assessment of the current condition of banks.

Methods. The main methods used in writing the article are the followings: observation, comparison, analysis, synthesis, induction and systematic approach. Legislative acts of Ukraine and financial results of PJSC CB "PrivatBank" for 2015 were used there to complete the study.

Results. The nature of the rating system CAMELS and its main components have been analyzed while studying. We have described the main stages on which we have defined a comprehensive rating. The basic factors which are used in the rating system are described on the example of the financial results of the bank. The system of ratings Camels (improved system CAMELS), its peculiarities in Ukraine and differences from foreign method are analyzed and described.

Discussion. It was detected by the results of the study that the system of ratings is constantly being improved and modified depending on the characteristics and changes in the economic environment of the country. The introduction of CAMELS is a striking example of this. Continuous tracking features of the financial condition of banks and improving the work of rating systems are essential for smooth operation and profitability of the banking system.

Keywords. CAMELS, capital adequacy, asset quality, management, profitability, liquidity, operational risk.

References

1. The National Bank of Ukraine (2002). The Regulation of The National Bank of Ukraine "On the procedure for determination of ratings for the CAMELS rating system". Retrived from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0171500-02> (Accessed 08 May 2002).
2. The National Bank of Ukraine (2001). The Resolution of The National Bank of Ukraine "On approval of Instruction on regulation of banks in Ukraine", available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>(Accessed 26 September 2001).
3. The National Bank of Ukraine (2012). The Resolution of The National Bank of Ukraine "On approval of the procedure of formation and use of banks Ukraine reserves for refund possible losses on active banking operations". Retrived from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12> (Accessed 25 January 2012).
4. The National Bank of Ukraine (2016). The Resolution of The National Bank of Ukraine "On approval of the definition of Ukrainian banks credit risk from active banking operations", available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16> (Accessed 30 June 2016).
5. The National Bank of Ukraine (2016). The Decision of the National Bank of Ukraine "The procedure for determination and approval of rating the bank rating system CAMELSO". Retrived from : <https://bank.gov.ua/control/uk/document/list?filtered=true&typeld=&nbuNum=393-%D1%80%D1%88&nbuWebDateFrom=&nbuWebDateTo=&keywords=&keywordsConcat=0> (Accessed 01 November 2016).
6. Vasyurenko, A.V., & Volohata, K.O. (2006). *Ekonomichnyy analiz diyal'nosti komertsyinykh bankiv* [Economic analysis of commercial banks]. Znannia, Kyiv, Ukraine.
7. Vovchak, O.D. and Rushchyshyn, N.M. (2008). *Kredyt i bankivs'ka sprava: Pidruchnyk* [Credit and banking: Textbook]. Znannia, Kyiv, Ukraine.
8. Gerasimovich, A.M. (2004). *Analiz bankivs'koyi diyal'nosti : Pidruchnyk* [Banking Analysis: Tutorial]. KNEU, Kyiv, Ukraine.
9. Yevtushenko, G.V. Baboshko, A.I. & Bushlya, D.I. (2015). Operational risks in the system of banking and new ways of prevention, *Visnyk Mykolayivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.O. Sukhomlyns'koho*, vol. 5, 396-400.
10. Yakymova, Y.A. (2009). Analysis of the Bank's activities by CAMELS methodology (experience of the US regulatory authorities), *Reglamentacija bankovskih operacij. Dokumenty i komentarii*, 4, 1-7.
11. The official site of the PJSC CB "PrivatBank" (2015). "Separate Financial Statements International Financial Reporting Standards and Independent Auditor's Report 31 December 2015". Retrived from: https://static.privatbank.ua/files/sud/PB_GROUP_REPORT_Ua_Cy_UKR%20final%20signed.pdf.
12. The official site of the PJSC CB "PrivatBank" (2013), "Separate Financial Statements International Financial Reporting Standards and Independent Auditor's Report 31 December 2014". [https://static.privatbank.ua/files/data/%D0%A0%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D0%B7%D0%B0%202014%20%D1%80.%20\(%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%8E%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%8E\).pdf](https://static.privatbank.ua/files/data/%D0%A0%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%20%D0%B7%D0%B0%202014%20%D1%80.%20(%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%8E%20%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%8E).pdf).
13. The official site of the newspaper Zerkalo Nedeli(2016), "(Do not) credited Reports". Retrived from: <http://gazeta.dt.ua/finances/ne-zarahovani-zviti-.html>.

